

<http://dx.doi.org/10.16926/gea.2021.01.07>

Jacek SROKOSZ

<https://orcid.org/0000-0002-7587-6483>

Katedra Nauk o Państwie i Prawie, Instytut Prawa

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytet Opolski

e-mail: jsrokosz@uni.opole.pl

Spór o wybory powszechne na stanowiska sędziowskie w amerykańskim dyskursie publicznym w okresie „demokracji jacksonowskiej”

Streszczenie

Artykuł przedstawia debatę, jaka odbyła się pomiędzy zwolennikami i przeciwnikami obsadzenia stanowisk sędziowskich w drodze wyborów powszechnych w Stanach Zjednoczonych w okresie tzw. „demokracji jacksonowskiej” (zwaną także populistyczną) od początku lat trzydziestych XIX wieku do wybuchu wojny secesyjnej. Począwszy od prezydentury Andrew Jacksona nasiliła się w USA walka polityczna pomiędzy ludem reprezentowanym przez Partię Demokratyczną a elitami, których interesów broniła Partia Wigów. Przedmiotem sporu stało się żądanie szerszego dopuszczenia ludu do sprawowania władzy oraz demokratyzacja dotychczasowej oligarchicznej republiki poprzez rozszerzenie praw wyborczych oraz wyborów powszechnych jako metody obsadzenia większości stanowisk publicznych. Jednym z przedmiotów sporu w trakcie stanowych konwencji konstytucyjnych była kwestia wyborów powszechnych na stanowiska sędziów. Wprowadzenia takiego rozwiązania domagali się demokraci, podkreślający znaczenie demokratycznej legitymizacji dla niezależności sądownictwa oraz rozwoju instytucji *judicial review*. Przeciwni wyborom sędziów byli wigowie przekonani, że doprowadzi to do upadku autorytetu oraz upartyjnienia sądownictwa. Autor wskazuje, że debata zakończyła się zwycięstwem postulatów demokratów i wprowadzaniem instytucji wyborów sędziów w większości stanów. Jednakże prawnicy, uczestniczący w konwencjach konstytucyjnych, reprezentujący zarówno demokratów, jak i wigów, wprowadzili szereg instytucji zapewniających niezależność sądownictwa oraz możliwość skutecznego realizowania zasady kontroli konstytucyjności prawa. Zmiany z okresu demokracji jacksonowskiej przyczyniły się do podniesienia autorytetu sędziów oraz wzmocniły rolę sądów w amerykańskim systemie politycznym.

Słowa kluczowe: wybory sędziów, *judicial review*, demokracja jacksonowska, populizm, legitymizacja demokratyczna, wigowie, demokraci, prawo.

Wprowadzenie

Jedną z unikalnych instytucji amerykańskiego systemu prawnego są, funkcjonujące na poziomie stanowym, wybory powszechne jako metoda obsadzania stanowisk lub przedłużania kadencji sędziów¹. Choć instytucja ta od lat wzbudza kontrowersje oraz liczne dyskusje, nie tylko w samych środowiskach prawniczych, lecz także wśród polityków i publicystów, i co chwilę pojawiają się propozycję jej zniesienia lub co najmniej ograniczenia², to wydaje się, że stała się ona trwałym elementem amerykańskiego systemu prawnego. Dość powszechnie uznawana jest za instrument kontroli demokratycznej nad funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości oraz – wprawdzie niezmiernie rzadko – używana jest jako narzędzie usuwania sędziów, których sposób orzekania lub treść orzeczeń nie znajduje aprobaty w oczach szeroko rozumianej lokalnej opinii publicznej³. Szczególne znaczenie w dyskursie publicznym zyskuje w momentach narastania tzw. ruchów populistycznych – wówczas gdy pojawia się w nim postulat większej odpowiedzialności władzy sądowniczej wobec ludu, wynikający z narastającej nieufności *demosu* w stosunku do szeroko rozumianego establishmentu, do którego zaliczani są także sędziowie⁴. Zresztą – o czym będzie jeszcze mowa – sama instytucja wyborów powszechnych na stanowiska sędziowskie zrodziła się właśnie w okresie natężonych żądań demokratyzacji systemu politycznego wysuwa-

¹ Szerzej o instytucji wyborów powszechnych sędziów w USA zob. Z. Lewicki, *Igrzyska demokracji. Amerykańska kultura wyborcza*, Warszawa 2016, s. 188–212; M. Abu-Gholeh, P. Bury, *Bezpośredni wybór sędziów na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki*, [w:] O. Hałub, M. Jabłoński, M. Radajewski (red.), *Instytucje demokracji bezpośredniej w praktyce*, Wrocław 2016, s. 219–230; I. Kraśnicka, *Systemy wyborów sędziów stanowych w USA*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2016, nr 20A, s. 143–152; J. Srokosz, *Sprawa Republican Party of Minnesota v. White jako krok w kierunku zwiększenia upolitycznienia wyborów sędziów w USA?*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2018, nr 3 (18), s. 51–63.

² Przykładowo: Ch.G. Geyh, *Why Judicial Elections Stinks*, „Ohio State Law Journal” 2003, vol. 64, s. 43–79.

³ Przypadek miał miejsce w 2010 r. w stanie Iowa, gdzie wyborcy wyrazili swój sprzeciw wobec orzeczenia tamtejszego Sądu Najwyższego z 2009 r., w którym zalegalizował on małżeństwa homoseksualne. Wyrażając swoje niezadowolenie wyborcy w wyborach rencyjnych dla trzech sędziów SN po raz pierwszy w historii stanu nie przedłużyli kadencji żadnemu z nich. Szerzej zob. R.A. Schotland, *Iowa’s 2010 Judicial Election: Appropriate Accountability or Rampant Passion?*, „Court Review” 2011, vol. 46, s. 118–128; M.S. May, *Judicial Retention Election after 2010*, „Indiana Law Review” 2013, vol. 46, s. 59–86.

⁴ W amerykańskiej historiografii wyróżnia się co najmniej kilka okresów tzw. „populistycznych”, począwszy od „Ery Jacksona”, o której będzie mowa dalej, poprzez przełom wieku XIX i XX i pojawiania się partii populistycznych, a skończywszy na czasach współczesnych, gdzie znowu w dyskursie publicznym używa się tego określenia. Szerzej o zjawisku populizmu zob. J.W. Müller, *What is Populism?*, Philadelphia 2016; P. Taggart, *Populism*, Buckingham 2000; P. Blokker, *Populist Constitutionalism*, [w:] C. de la Torre (red.), *Routledge Handbook of Global Populism*, Routledge, Londyn 2018; Y. Mouk, *The People vs. Democracy. Why Our Freedom is in Danger and How to Save it?*, Cambridge 2018.

nych wobec dominującej elity przez polityków, ogłaszających siebie przedstawicielami ludu.

Choć nigdzie na świecie poza USA instytucja wyborów sędziów nie została szerzej wprowadzona do porządku prawnego, to w momentach nasilenia tzw. ruchów populistycznych pojawia się jako postulat polityczny także w dyskursach publicznych innych państw. Z tego powodu wydaje się, że warto badać doświadczenia i rozwiązania amerykańskie z okresu, gdy wprowadzano tę instytucję do porządku prawnego. Szczególnie wartościowe wydaje się prześledzenie argumentów, jakie były podnoszone przez zwolenników i przeciwników tych rozwiązań w debacie publicznej, a także w jaki sposób uzasadniano wprowadzenie trybu wyłaniania sędziów w wyborach powszechnych. Celem tego opracowania jest przedstawienie tej debaty. W pierwszej kolejności zarysowane zostanie tło społeczno-polityczne, w jakim dokonywano tych zmian, następnie stanowiska stron sporu, wreszcie motywy, jakie zdecydowały o wprowadzeniu tej instytucji do porządków prawnych w wielu stanach USA.

1. „Demokracja jacksonowska” – walka ludu z elitami

Kwestia sposobu wyłaniania przedstawicieli władzy sądowniczej była tylko jedną z wielu podnoszonych w trakcie okresu tzw. „demokracji jacksonowskiej”, nazywanej też „demokracją populistyczną” czy też „Erą Jacksona”⁵. Terminy te w amerykańskiej historiografii używa się w odniesieniu do trzech dekad XIX wieku, poczynając od prezydentury Andrew Jacksona (1829–1837)⁶ aż do wybuchu wojny secesyjnej, niemniej ich znaczenie nie ogranicza się tylko do prostych ram periodyzacyjnych. Pojęcia te odnoszą się bowiem do pewnego dominującego w ówczesnym amerykańskim dyskursie publicznym nurtu filozofii politycznej zakładającym demokratyzację wielu aspektów życia publicznego⁷. Niekiedy nawet mówi się o specyficznym duchu społecznym, jaki panował w tym okresie⁸. Najogólniej mówiąc – w tym czasie została zmieniona faktyczna treść ustroju amerykańskiego, jednakże bez większych formalnych zmian konstytucyjnych. Dokonało się to poprzez reinterpretację dotychczasowego rozumienia przepisów – a nawet szerzej – ducha Konstytucji.

Faktycznemu przeobrażaniu uległ wówczas system polityczny stworzony przez ojców założycieli, a więc oligarchiczna republika, gdzie decydującą rolę

⁵ B. McKnight, J.S. Humphreys (red.), *The Age of Andrew Jackson: Interpreting American History*, Kent 2012.

⁶ Zob. szerzej R.V. Remini, *The Life of Andrew Jackson*, New York 1988; H.W. Brands, *Andrew Jackson: His Life and Times*, New York 2005.

⁷ S.P. Adams (red.), *A Companion to the Era of Andrew Jackson*, Oxford–Malden 2013.

⁸ Zob. szerzej W. Osiatyński, *Ewolucja amerykańskiej myśli społecznej i politycznej*, Warszawa 1983, s. 167–211.

w sprawowaniu władzy odgrywali przedstawiciele elit Nowego Świata – wielcy przemysłowcy, właściciele ziemscy oraz szeroko rozumiana finansjera. Założeniem twórców ustroju USA nie było bowiem stworzenie systemu w pełni demokratycznego, lecz elitarnej oligarchii, gdzie wpływ ludu na władzę był ograniczony i sprawowany poprzez wybieranych przedstawicieli, rekrutujących się najczęściej z klas wyższych⁹. Wprowadzono liczne cenzusy wyborcze, uzależniając prawo głosu od posiadania majątku o określonej wielkości, co w znacznym stopniu ograniczało grono osób uczestniczących w sprawowaniu władzy. Rozwiązania te były z jednej strony uzasadniane chęcią zapewnienia rządów najlepszych obywateli – a tych widziano tylko pośród wykształconych lub też majątnych osób – czyli wyższych klas społecznych, a z drugiej strony wprowadzono je z obawy przed nieprzewidywalnym działaniem bezrefleksyjnego ludu. Większość ojców założycieli wypowiadała się z obawami o zachowaniu *demosu*, przypisując mu działanie emocjonalne i bezrefleksyjne, które przeciwstawiali zachowaniu refleksyjnej elity kierującej się racjonalnością. W ich przekonaniu uzasadniać to miało powierzenie sprawowania wszelkiej władzy (z pewnymi wyjątkami) wąskiej elicie, która to, kierując się rozumem oraz troską o dobro wspólne, była w stanie zadbać o interesy całego społeczeństwa. Zatem, jak widać, wśród twórców ustroju USA zwyciężyła optyka paternalistyczna – nawet uznawany za najbardziej prodemokratycznego Thomas Jefferson podkreślał znaczenie elity, która miała sprawować władzę w zasadzie wyłącznie, dopóki lud nie zostałby oświecony i odpowiednio wychowany do współuczestnictwa w rządzeniu¹⁰. W tym też duchu została ukształtowana oraz była interpretowana większość instytucji ustrojowych, na amerykańskiej scenie politycznej przez pierwsze dekady zaś dominowała Partia Federalistów, będąca reprezentantem establishmentu Wschodniego Wybrzeża.

Przedstawiony powyżej stan rzeczy zaczął ulegać zmianie począwszy od lat dwudziestych XIX wieku, a proces ten tempa nabrał w okresie prezydentury Jacksona – zadeklarowanego demokraci i współzałożyciela Partii Demokratycznej, którego nazwisko stało się symbolem zmian zachodzących w tamtym czasie. W okresie sprawowania władzy Jackson osłabił znaczenie Kongresu, przeprowadził wiele reform demokratyzacyjnych na szczeblu federalnym oraz ograniczył znaczenie instytucji eksperckich, obsadzanych przez przedstawicieli elit¹¹.

⁹ W. Osiatyński, *Koncepcje struktury władzy w USA*, [w:] W. Sokolewicz (red.), *Instytucje, doktryny i prawo polityczne Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974, s. 15. Zob. też rozdz. IV, R. Małajny, *Doktryna podziału władzy „Ojców Konstytucji” USA*, Katowice 1985, s. 97–134.

¹⁰ Thomas Jefferson w liście do Johna Adamsa pisał: „naturalna arystokracja jest najcenniejszym darem natury, służącym społeczeństwu jako przykład, ostoja i kierownictwo”. Th. Jefferson, *List do Johna Adamsa*, [w:] W. Osiatyński (red.), *Wizje Stanów Zjednoczonych w pismach Ojców Założycieli*, Warszawa 1977, s. 264.

¹¹ Istotę zmian w okresie prezydentury A. Jacksona przedstawili: L. Benson, *The Concept of Jacksonian Democracy: New York as a Test Case*, Nowy Jork 1961; Ch. Sellers, *The Market Revolution: Jacksonian America, 1815–1846*, Oxford 1991.

Wszystkie te zmiany zachodziły na fali wielkiego prądu społecznego, domagającego się poszerzenia kategorii osób sprawujących władzę, oraz wprowadzenia wyborczego trybu obsadzania stanowisk publicznych¹².

Największe wpływy tego nurtu były jednak widoczne na poziomie stanowym, a nie federalnym. Przede wszystkim rozszerzone zostały prawa wyborcze praktycznie na wszystkich białych mężczyzn poprzez zniesienie cenzusów majątkowych¹³ połączone z wprowadzeniem kadencyjności i wyborów na większość stanowisk publicznych. Ograniczone zostały prerogatywy ustrojodawcze kongresów stanowych, a uchwalanie i zmienianie konstytucji stanowych zostało powierzone specjalnie do tego celu powoływanym konwencjom konstytucyjnym¹⁴. Zmiany te były efektem żądania „demokratyzacji” oligarchicznej republiki przez przedstawicieli niższych klas społecznych, dotychczas pozbawionych szerszego wpływu na sprawy państwa. Ruchy te, określane jako populistyczne, były wyrazem nieufności *demosu* wobec elit i doprowadziły do faktycznej zmiany systemowej w kierunku republiki demokratycznej. Nastroje demokratyzacyjne Amerykanów w owym czasie doskonale oddał Alexis de Tocqueville w swoim dziele *O demokracji w Ameryce*¹⁵, a symbolem dominującej narracji stała się wypowiedź jednego z deputowanych na Konwencji Konstytucyjnej w Kentucky:

stworzyliśmy system wyborów na wszystkie stanowiska publiczne z wyjątkiem hyci, gdyby psy mogły głosować, to także ich wybieralibyśmy w wyborach powszechnych¹⁶.

Chociaż słowa te przez członka establishmentu wypowiedziane zostały z sarkazmem, to weszły one na stałe do kanonu wypowiedzi o demokracji w amerykańskim dyskursie publicznym i są przywoływane dla zobrazowania Amerykanów jako bezwzględnych zwolenników demokracji¹⁷.

Skutkiem zmian w okresie „demokracji populistycznej” było także przeformowanie się amerykańskiej sceny partyjnej, powstanie tzw. „drugiego systemu partyjnego” oraz utrwalenie zasady, że w realnej walce o władzę uczestniczą tylko dwa ugrupowania, reprezentujące interesy określonych środowisk i grup wyborczych. W okresie pierwszego systemu partyjnego rywalizowały partie: Federalistów oraz Republikańsko-Demokratyczna, natomiast po zawirowaniach

¹² Zob. Ch.M. Cook, *The American Codification Movement: A Study in Antebellum Legal Reform*, Westport 1981.

¹³ Kwestie organizacji wyborów do organów przedstawicielskich regulują przepisy stanowe, a tylko w niewielkim stopniu przepisy federalne. W. Sokolewicz (red.), *Instytucje politycznoprawne Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1977, s. 140–193.

¹⁴ T. Langer, *Stany w USA. Instytucje – praktyka – doktryna*, Warszawa 1988, s. 73–74.

¹⁵ A. de Tocqueville, *On Democracy in America*, vol. 1, Indianapolis 2012.

¹⁶ Th.F. Marshall, J.H. Holeman (red.), *The Old Guard*, Frankfort, Kentucky 1850, cyt. za: K.L. Hall, *The Judiciary on Trial: State Constitutional Reform and the Rise of an Elected Judiciary, 1846–1860*, „The Historian” 1983, vol. 45, no. 3, s. 340.

¹⁷ Słowa te weszły na stałe do kanonu amerykańskich wypowiedzi o demokracji. Zob. Z. Lewicki, op. cit., s. 191.

i rozpadach tych ugrupowań w latach trzydziestych XIX wieku nakreślił się nowy podział na: Partię Demokratyczną, reprezentującą interesy drobnych farmerów, robotników oraz niższe warstwy społeczne, oraz Partię Wigów, odwołującą się do elit: wielkich właścicieli ziemskich, fabrykantów i finansistów¹⁸. Przedstawiciele w kongresach stanowych i na konwencjach konstytucyjnych reprezentujący demokratów domagali się radykalnych reform społecznych oraz próbowali w pełni realizować postulaty demokratyzacji ustroju politycznego, z kolei wigowie starali się do tych zmian nie dopuścić, a jeśli nie było to możliwe, to przynajmniej ograniczyć je do minimum.

Pomiędzy przedstawicielami obu partii dochodziło do ostrych sporów na wiele kwestii ustrojowych, ale jedną z najgorętszych stała się sprawa sposobu wyłaniania sędziów stanowych. W okresie formowania się ustroju Stanów Zjednoczonych zarówno na szczeblu federalnym, jak i stanowym przyjęto w miarę jednolity model obsadzania stanowisk sędziowskich w drodze nominacji – bądź to przez przedstawicieli władzy wykonawczej (prezydent albo gubernator stanowy), bądź ustawodawczej (legislatywy stanowe)¹⁹. Decyzja o obsadzie stanowiska sędziego należała więc do przedstawicieli elit, natomiast lud miał na nią tylko wpływ pośredni, co było logiczną konsekwencją przyjętych założeń ustrojowych przez twórców konstytucji. Opracowując zagadnienia sądownictwa, Alexander Hamilton wskazywał, że sędziowie (w szczególności Sądu Najwyższego) mają pełnić funkcję ostatecznego bezpiecznika systemu, gwarantującego poszanowanie praw mniejszości oraz jednostek, przed zakusami ze strony władzy, jak i większości obywateli²⁰. Rolą sędziów było więc nie dopuszczać, by „dziki zwierz”, czyli kierujący się emocjami *demos* zagroził funkcjonowaniu ustroju państwa oraz wolności i prawom jednostek. Z kolei sędziom przypisywany był racjonalizm, z tego powodu, jako słudzy rozumu i dzierżyciele mądrości, mieli oni kierować poczynaniami ludu oraz oddziaływać nań wychowawczo – pełnić więc mieli rolę przypisaną przez Platona „królom-filozofom”. Aby zrealizować te założenia, sędziowie musieli pozostawać poza jakimikolwiek naciskami i kontrolą ze strony opinii publicznej – tylko gdy byli w pełni niezależni od ludu, mogli realizować powierzoną im misję. Gwarancją ich niezależności miał być szereg instytucji wprowadzonych do systemu prawnego, m.in.: zasada nominacji przez przedstawicieli establishmentu, dożywotni okres pełnienia

¹⁸ R.P. McCormick, *The Second American Party System: Party Formation in the Jacksonian Era*, Chapel Hill 1966.

¹⁹ L.C. Berkson, *Judicial Selection in the United States: A Special Report*, „Judicature” 1989, vol. 4, s. 176.

²⁰ A. Hamilton, „The Federalist” no. 78 [28 maja 1788], [za:] C. Rossiter (red.), *The Federalist Papers*, New York 1961. Założenia te są podzielane przez amerykański mainstream do dziś – na tym ma polegać rola sędziów w liberalnej demokracji. M.D. Williams, *Judicial Review: The Guardian of Civil Liberties and Civil Rights*, „George Mason University Civil Rights Law Journal” 1990, no. 1; R. O’Connell, *Guardians of the Constitution: Unconstitutional Constitutional Norms*, „Journal of Civil Liberties” 1999, no. 4.

służby, stała płaca, zakaz odwołania sędziego poza wypadkami istotnego naruszenia godności zawodu (klauzula *good behaviour*), odwoływanie sędziego tylko w specjalnej procedurze impeachmentu²¹.

W okresie „demokracji jakcsonowskiej” przedstawione powyżej rozwiązania prawne, wraz z całym ich filozoficzno-społecznym uzasadnieniem, zostały podważone. Dotychczasowe zasady wyłaniania sędziów utrzymały się tylko na poziomie federalnym i w nielicznych stanach. Natomiast w większości stanów system wyłaniania sędziów uległ znaczącej zmianie. Począwszy od 1832 roku, gdy wprowadzono wybory powszechne wszystkich sędziów w Missisipi, do czasu wojny secesyjnej system elekcyjny został wprowadzony w 2/3 stanów Unii. Zmiany te były szeroko i często burzliwie dyskutowane, a następnie uchwalane na stanowych konwencjach konstytucyjnych, gdzie ścierały się argumenty zwolenników systemu nominacyjnego (zwykle deputowanych z partii Wigów) ze zwolennikami wyborów powszechnych (zazwyczaj demokratów). Poniżej prezentuję skrótkowo argumenty podnoszone w dyskusjach przez obydwie strony.

2. Stanowisko wigów

Argumentację przedstawicieli Partii Wigów można najogólniej określić, jako opartą na argumentacji patriarchalnej oraz nieufności w stosunku do ludu. Przede wszystkim głosy przedstawicieli tej partii odwoływały się do specjalnego statusu sędziów oraz legitymizacji ich władzy pochodzącej z rozumu. Prawnik Richard Dana na Konwencji Konstytucyjnej w Massachusetts argumentował, że „prawo to nauka, a sędziowie są profesorami tej nauki”, co podkreślać miało z jednej strony znaczenie prawa postrzeganego jako uporządkowany system reguł oraz zasad badany w podobny sposób jak inne dziedziny wiedzy²². Z drugiej strony porównanie prawa do nauki zdecydowanie podnosiło rangę sędziów, którzy, podobnie jak naukowcy, dysponować mieli wiedzą niedostępną dla zwykłego człowieka²³. Wigowie wskazywali, że uprzywilejowanie poznawcze przedstawicieli świata nauki w porównaniu do osób z poza tego grona sprawiało, że pomysł wyborów powszechnych sędziów był absurdem – takim samym, jak gdyby w wyborach można było wyznaczyć, który naukowiec ma rację. W argumentacji przeciwników systemu elekcyjnego często padały także inne porównania sędziów do: lekarzy, geodetów, inżynierów, architektów czy profesorów chemii²⁴. Wykony-

²¹ Szerzej o znaczeniu klauzuli *good behaviour* i procedurze impeachmentu sędziów zob. S. Prakash, S.D. Smith, *How to Remove a Federal Judge*, „The Yale Law Journal” 2006, vol. 116, s. 72–137.

²² K.L. Hall, *The Judiciary on Trial...*, s. 349.

²³ Opis argumentacji o naukowości prawa przedstawił: M. H. Bloomfield, *American Lawyers in a Changing Society, 1776–1876*, Cambridge 1976, s. 148–163.

²⁴ C. Nelson, *A Re-Evaluation of Scholarly Explanations for the Rise of the Elective Judiciary in Antebellum America*, „The American Journal of Legal History” 1993, vol. 37, no. 2, s. 211.

wanie wszystkich tych zawodów wymagało specyficznej i fachowej wiedzy niezrozumiałej i tym samym nieweryfikowalnej przez profana. Zwykły wyborca nie byłby w stanie ocenić, czy kandydat na stanowisko sędziowskie posiada niezbędną kwalifikację, wiedzę oraz przymioty charakteru, by ten zawód wykonywać, zatem swój wybór musiałby opierać na drugorzędnych kwestiach albo wyobrażeniach²⁵. Tylko system nominacji przez grona eksperckie miał gwarantować obsadę stanowiska sędziowskiego przez obiektywnie najlepszego kandydata.

Powierzenie wyborów sędziów zwykłym ludziom skutkowało miało obniżeniem rangi i prestiżu zawodu sędziowskiego w ich oczach, a tym samym dewaluacją znaczenia samego prawa i procesu sądowego, jako bezstronnego sposobu ustalania prawdy i rozstrzygania sporu. Sędzia pełnił wobec obywateli rolę nauczyciela w zakresie prawa, będąc autorytetem w tym zakresie i to do niego należeć powinno ostatnie słowo w kwestii prawnej. Wigowie argumentowali, że poddanie jego stanowiska ocenie woli wyborców sprawiłoby, że ta hierarchia zostanie odwrócona i to nauczyciel będzie musiał się podporządkować woli uczniów. Wychowa się tym samym społeczeństwo w pogardzie dla prawa i procesu oraz sprawi, że to nie prawnicy będą decydować, jak należy stosować prawo²⁶.

Kolejnym argumentem podnoszonym przeciw wyborom powszechnym sędziów było odwołanie się do autorytetu zawodu sędziowskiego, jako niezaangażowanego w życie polityczne, w szczególności rywalizację partyjną. Start w wyborach oznaczał dla kandydata na sędzię albo sędzię ubiegającego się o reelekcję konieczność prowadzenia kampanii wyborczej, składania obietnic wyborcom, ścierania się z kontrkandydatami, czyli jednym słowem, robienia tego samego, co politycy ubiegający się o stanowisko publiczne. Zwykle w trakcie kampanii wyborczej dochodziło do ostrej polemiki politycznej i stosowania brudnych chwytów wobec rywala, co skutkowało obniżeniem prestiżu społecznego polityków – w przypadku sędziów miało być podobnie.

Wreszcie konieczność ubiegania się o głosy wyborców oraz wprowadzenie kadencyjności pełnienia funkcji skutkowało miały utratą niezależności przez sędziów, przez co nie mogliby pełnić roli obrońców mniejszości i jednostek przed tyranią większości²⁷. Sędzia, który chciałby zachować swoje stanowisko, musiałby bowiem orzekać w taki sposób, by zadowolić opinie publiczną, a tym samym byłby zmuszany podporządkować się zachciankom większości, częstokroć manipulowanej przez liderów partyjnych²⁸. W zdominowanych przez zwolenników wigów czasopiśmie prawniczych częstokroć pojawiały się także argu-

²⁵ Ibidem, s. 205.

²⁶ K.L. Hall, *The Judiciary on Trial...*, s. 341.

²⁷ C. Nelson, op. cit., s. 204–206.

²⁸ Stephen B. Bright zjawisko to zalicza do politycznych ataków na sądownictwo. S.B. Bright, *5 Political Attacks on the Judiciary: Can Justice Be Done Amid Efforts to Intimidate and Remove Judges From Office for Unpopular Decisions?*, „New York University Law Review” 1999, vol. 72, s. 308–336.

menty, że system elekcyjny sprawi, że sędziowie będą musieli się zaangażować w spory polityczne, gdyż tego od nich będą wymagać wyborcy. Sprawi to, że sędziowie przestaną się kierować niekwestionowaną wiedzą prawniczą oraz uznanymi kanonami interpretacyjnymi, lecz zaczną rozstrzygać sprawy wyłącznie na podstawie swoich opinii oraz żądań wyborców²⁹. Zatem sądownictwo przestanie być czynnikiem refleksji i spokojnego namysłu, a stanie się przedłużeniem emocjonalnego zachowania tłumu. Zwiększy się także w ten sposób zagrożenie upartyjnienia sądownictwa, gdyż partie będą wspierać kandydatów w wyborach, licząc na późniejszą przychylność przy orzekaniu. Wsparcie polityków w kampanii zaś może skutecznie zrujnować postrzeganie sędziego jako bezstronnego arbitra w rozstrzyganiu spraw sądowych.

Wreszcie argumentowano, że w wyniku wyborów na stanowiska sędziowskie obniży się jakość orzecznictwa, gdyż wybierane będą często osoby przypadkowe, nie mające odpowiednich kwalifikacji oraz charakteru, za to wskazani wolą wyborców. Ponadto iluzoryczna stanie się kontrola konstytucyjności aktów prawnych wydawanych przez legislaturę czy też decyzji egzekutywy (*judicial review*)³⁰. Sędziowie będą zmuszeni podporządkować się woli legislatury, która uchwaliła dany akt, skoro reprezentowała ona wolę większości wyborców w danym stanie. Z tego powodu wprowadzenie wyborów sędziów w prostej linii miało prowadzić do ograniczenia oraz spadku znaczenia władzy sądowniczej w relacjach z innymi władzami, a także poddać ją wyniszczającej presji opinii publicznej.

W odpowiedzi na zarzuty demokratów, że sędziowie w systemie nominacyjnym poddani są wpływowi nominujących ich polityków, wigowie odpowiadali, że gwarancją niezależności sędziów jest sama ranga stanowiska, jakie obejmują, co pozwala skutecznie bronić się przez zakusami polityków³¹. Natomiast samo stanowisko i jego społeczny autorytet zmusza sędziego do wzniesienia się ponad swoje osobiste polityczne preferencje w orzekaniu. Do tego gwarancją niezależności miało być dożywotnie pełnienie funkcji z możliwością odwołania tylko w razie złamania klauzuli *good behaviour*³².

Jak zatem widać, argumenty wigów wywodzone były z pozycji patriarchalnych i zasadniczo odzwierciedlały te same obawy, jakie żywili ojcowie założyciele, ograniczając wpływ ludu na władzę. Wigom zależało na zachowaniu dotychczasowego systemu nominacyjnego, bardzo podobnego w praktyce do angielskiego modelu obsadzania stanowisk sędziowskich. Źródłem władzy sędziowskiej w systemie angielskim była wola królewska, a nie suwerenność ludu,

²⁹ K.L. Hall, *The Judiciary on Trial...*, s. 345.

³⁰ Szerzej o istocie *judicial review* zob. J.H. Ely, *Democracy and distrust – A theory of judicial review*, Cambridge, MA, 1980; Ch. Forsyth (red.), *Judicial Review and the Constitution*, Oxford–Portland 2000. Sposób legitymizowania instytucji sądowej kontroli konstytucyjności prawa zarówno na szczeblu federalnym, jak i stanowym przedstawiony został w: D. Lis-Staranowicz, *Legitymizacja sądowej kontroli prawa w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, Olsztyn 2012.

³¹ K.L. Hall, *The Judiciary on Trial...*, s. 346.

³² *Ibidem*, s. 341.

niemniej w realiach USA nie można było odwoływać się do figury monarchy, stąd też została zastąpiona rozumem, z którego wypływać miała władza prawnicza. Natomiast tożsamy pozostawał patriarchalizm oraz dużo większy brak zaufania w stosunku do decyzji wyborców, niż obawa co do zagrożenia niezależności sędziowskiej ze strony nominujących polityków.

3. Propozycje demokratów

Propozycje i argumentacja przedstawicieli Partii Demokratycznej biegunowo odbiegały od stanowiska wigów. Widoczna była antyelitarność postulatów demokratów oparta na braku zaufania do przedstawicieli władz wywodzących się zwykle z establishmentu. Demokraci bardzo ostro krytykowali system nominacyjny, że nie realizował obietnic, jakie niósł za sobą – niezależności sędziów od polityków oraz odpartyjnięcia sądownictwa, a także ochrony jednostki i mniejszości przed przedstawicielami władzy.

Według demokratów system nominacyjny wprawdzie skutkował niezależnością sędziów od żądań opinii publicznej, lecz w zamian za to powodował ich faktyczne uzależnienie od elit oraz od partii politycznych decydujących o nominacji lub impeachmentie. Jak podkreślali na konwencjach konstytucyjnych delegaci reprezentujący Partię Demokratyczną, system nominacji niósł za sobą obietnice merytorycznego wyłaniania najlepszych kandydatów do pełnienia funkcji sędziowskiej, a sam wybór miał być oparty na kwalifikacjach, wiedzy prawniczej oraz nieskazitelności charakteru kandydata, niemniej w praktyce była to tylko narracja elit, mająca na celu zasłonić prawdziwe procesy zachodzące w trakcie obsadzania stanowisk sędziowskich³³. Działo się tak dlatego, że gubernatorzy bądź legislatury stanowe często wybierali osoby nie posiadające wiedzy, kwalifikacji ani odpowiedniego kręgosłupa moralnego do pełnienia funkcji sędziego, a których jedyną zaletą było wyłącznie powiązanie i lojalność wobec nominującej partii³⁴. Osoby kompetentne, ale niepowiązane z partią miały zamkniętą drogę do obejmowania stanowisk sędziowskich³⁵. Zatem w konsekwencji system nominacyjny prowadził do obniżenia poziomu orzecznictwa, a nie jego podwyższenia, jak było przedstawiane w oficjalnej narracji.

Co gorsza, stanowiska sędziowskie częstokroć były przez liderów partyjnych traktowane jako forma emerytury dla skompromitowanych kolegów partyjnych, którzy zostali odrzuceni przez wyborców, ale mogli liczyć na pomoc swojego ugrupowania³⁶. Takie praktyki sprawiały, że wzrastało zagrożenie całkowitego upartyjnięcia sądownictwa obsadzonego zwolennikami jednej lub drugiej rywa-

³³ C. Nelson, op. cit., s. 194.

³⁴ K.L. Hall, *The Judiciary on Trial...*, s. 347.

³⁵ C. Nelson, op. cit., s. 195.

³⁶ K.L. Hall, *The Judiciary on Trial...*, s. 347.

lizującej partii. W konsekwencji sędzia kierowałby się lojalnością wobec nominującego ugrupowania w sytuacji, gdyby musiał orzekać w sprawie z jego udziałem. Zjawisko to stawało się tym groźniejsze w związku z ukształtowaniem się praktyki „prawa łupów” w rywalizacji politycznej, gdzie zwycięska partia zaraz po wygranej obsadzała na nowo wszystkie możliwe stanowiska publiczne swoimi nominatami. Narastająca rywalizacja i polaryzacja partyjna skutkować miała objęciem regułą „zwycięzca bierze wszystko” także sądownictwa, co skutkowałoby faktycznym podporządkowaniem go ugrupowaniu aktualnie sprawującemu władzę³⁷.

W warunkach upartyjnienia sądownictwa nie było możliwości, by sędziowie realizowali zasadę kontroli konstytucyjności działania legislatywy i egzekutywy. Choć zazwyczaj demokraci byli dalece mniej entuzjastycznie nastawieni do tej instytucji niż wigowie, widząc raczej w niej narzędzie do utrzymywania status quo w interesie lokalnych elit niż instrument ochrony praw jednostki, to jednak doceniali potencjał instytucji uchylania przez sądy decyzji politycznych legislatyw lub egzektyw sprzecznych z zasadami sprawiedliwości czy też interesem całej społeczności. Zatem aby ta instytucja służyła rzeczywiście celowi do jakiego została stworzona, należało przedtem ograniczyć jej zakres³⁸ – w przeciwieństwie do wigów – widziano ją jako ograniczenie nałożone na władze stanowe (legislaturę oraz egzekutywę), a nie na większość społeczeństwa. Jednakże by ten instrument mógł być właściwie używany, przede wszystkim należało przeciąć silne więzy i zależności, jakie łączyły sędziów ze stanowym establishmentem. System nominacyjny sprawiał bowiem, że sędziowie stosując zasadę *judicial review* kierowali się, nie potrzebą ochrony praw jednostek czy mniejszości, lecz interesami lokalnych elit oraz dążyli do utrzymania *status quo*, będąc przeciwnikami wszelkich zmian społecznych.

Według demokratów sędziowie obsadzeni w systemie nominacyjnym mieli też w większym stopniu kierować się prawniczymi technikaliaми zrozumiałymi tylko w świecie jurystów, w praktyce dbając o komunikację tylko we własnym środowisku, zupełnie zaś ignorując potrzebę prowadzenia edukacji i wychowania prawnego zwykłych ludzi³⁹. Szczególnie widoczne miało to być w relacjach sędziów z ławą przysięgłych – mówiąc niezrozumiałym językiem, wchodzili oni często w kompetencje ławników w decydowaniu o faktach w sprawie, tym samym niwecząc znaczenie udziału ludu w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości⁴⁰. Wszystkie te negatywne zjawiska sprawiały, że sędziowie stawali się „małymi arystokratami”, odizolowanymi od realiów i systemu wartości wyznawanego przez społeczność, w jakiej przyszło im orzekać⁴¹.

³⁷ Szerzej o praktyce „prawa łupów” w okresie „demokracji jaksonowskiej” zob. R.P. Formisano, *Toward a Reorientation of Jacksonian Politics: A Review of the Literature, 1959–1975*, „Journal of American History” 1976, vol. 63, s. 42–65.

³⁸ K.L. Hall, *The Judiciary on Trial...*, s. 341.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem, s. 348.

⁴¹ Ibidem.

Zdaniem przedstawicieli Partii Demokratycznej przedstawione powyżej negatywne zjawiska dowodziły konieczności zmiany sposobu wyłaniania sędziów z systemu nominacji przez elity na wyłanianie ich w drodze wyborów powszechnych. Ten ostatni miał wyeliminować albo przynajmniej zmniejszyć skalę przedstawionych powyżej negatywnych zjawisk. Przede wszystkim wybory powszechne dałyby sędziom silną legitymację do sprawowania powierzonej im władzy na równi z egzekutywą i legislatywą. Wskazywano, że system nominacyjny był bardziej dostosowany do ustroju monarchicznego, gdzie to monarcha, jako suweren, był źródłem władzy sędziowskiej, natomiast nie przystawał do systemu demokratycznego, gdzie suwerenem był lud – logicznie – to on powinien wyłaniać każdą władzę. Tryb wyborczy sprawiał wprawdzie, że sędziowie stawali się w pewnym stopniu zależni od woli ludu, jednakże uwalniano ich za to od zwierzchnictwa wąskiej elity. Zależność od ludu miała być mniejszym zagrożeniem dla władzy sędziowskiej, gdyż demokraci wierzyli, że bardziej to cnota i umiarkowanie zwykłych ludzi tworzących większość jest w stanie zagwarantować stabilność i harmonie społeczną niż rządy oświeconej, elitarnej, lecz o wiele częściej zdeprawowanej mniejszości⁴².

Wprowadzenie systemu wyborczego miało poskutkować silniejszym powiązaniem sędziów z lokalną społecznością oraz zmusić ich do komunikowania się w pierwszej kolejności ze zwykłymi ludźmi, a dopiero w dalszej ze środowiskiem prawniczym. Konieczność wyjaśniania złożonych zjawisk prawnych prostym językiem, zrozumiałym dla prawniczego profana, byłaby narzędziem rzeczywistej edukacji prawnej społeczeństwa i tym samym podniosłaby prestiż prawa oraz osób je stosujących. Wprawdzie demokraci na ogół zgadzali się z twierdzeniem, że prawo jest nauką z istniejącymi obiektywnymi prawidłowościami, niemniej byli przekonani, że taką wiedzę może w podstawowym stopniu przyswoić każdy, o ile zostanie przekazana w przystępny sposób. Wreszcie konieczność komunikowania się z ludem miała sprawić, że sędziowie będą musieli wyjść z „wież z kości słoniowej” oraz w swoim orzecznictwie w większym stopniu kierować się zasadami słuszności i sprawiedliwości, a nie tylko formalną literą prawa oraz skostniałymi formułami i kanonami prawniczymi. Demokraci mocno podkreślali, że należy dążyć do tego, by to człowiek i jego konkretna sytuacja, a nie sztywny przepis prawa, był decydujący przy rozstrzygnięciu sprawy przez sędziego⁴³.

System wyborów powszechnych miał być także skutecznym panaceum na groźbę upartyjnięcia sądownictwa oraz skutkować miał uwolnieniem sędziów spod kurateli polityków⁴⁴. Mając świadomość, że o jego statusie decyduje wyborca sędzia w trakcie orzekania musiałyby oprzeć się tylko na prawie oraz powszechnie wyzna-

⁴² C. Nelson, op. cit., s. 217.

⁴³ K.L. Hall, *The Judiciary on Trial...*, s. 349.

⁴⁴ Tak też: M.G. Hall, *The Controversy Over Electing Judges and Advocacy in Political Science*, „The Justice System Journal” 2009, vol. 2, s. 289. Zob. też C.H. Sheldon, L.S. Maule, *Choosing Justice: The Recruitment of State and Federal Judges*, Washington 1997.

wanych zasadach słuszności i sprawiedliwości, a nie innych czynnikach, takich jak lojalność wobec partii czy osobiste sympatie polityczne⁴⁵. Tylko bowiem podążanie za poczuciem sprawiedliwości większości mogło zakończyć się sukcesem dla sędziego, ubiegającego się o reelekcję. Skutkiem tego miałyby powstać silna społeczna kontrola nad sądownictwem, ale uznawano to za mniejsze zło. Argumentowano, że zawsze będzie istnieć kontrola nad sądami sprawowana przez jakiś podmiot, a w takiej sytuacji oddanie jej w ręce wyborców niesło ze sobą mniejsze zagrożenie niż poddanie sądownictwa zwierzchności elit. Kontrola większości była bowiem sprawowana jawnie i transparentnie, w przeciwieństwie do zależności od establishmentu ukrytej pod płaszczem fachowości. Istotą reformy sądownictwa miało być, zgodnie ze słowami delegata demokratycznego na Konwencji Konstytucyjnej w Kentucky, sprawienie, by sądownictwo było niezależne od pozostałych władz, lecz nie wolne od odpowiedzialności wobec ludu⁴⁶. Demokraci podkreślali jednak, że nie chodzi im o poddanie całkowite, podporządkowanie sprawowania wymiaru sprawiedliwości czystemu woluntaryzmowi ludu, ale stworzenie zasady odpowiedzialności sędziów w stosunku do większości, która to miała się realizować poprzez aprobatę bądź deaprobatę wyrażaną za pomocą karty wyborczej.

4. Motywy wprowadzenia wyborów powszechnych sędziów w USA

Pomimo oporu ze strony wigów w trakcie trwania konwencji konstytucyjnych w większości stanów delegatom udało się uchwalić tryb wyłaniania sędziów w wyborach powszechnych. W literaturze amerykańskiej, analizującej przyczyny wdrażania tych reform, pojawiło się wiele wyjaśnień. Wprowadzane zmiany tłumaczono m.in.: 1) ogólną atmosferą i presją społeczną w okresie „demokracji jaksonowskiej”, mającą na celu poddanie woli wyborców wszystkie stanowiska publiczne⁴⁷, 2) „romantycznym nastrojem” delegatów w okresie demokracji populistycznej objawiającego się prymatem emocji politycznych nad racjonalnością⁴⁸, 3) taktycznym sojuszem wigów i demokratów chcących odłożyć sprawę obsadzenia sądownictwa do czasu swojego spodziewanego zwycięstwa nad przeciwnikiem⁴⁹, 4) swoistą modą narzuconą przez wiodące stany⁵⁰, 5) dążeniem nowych

⁴⁵ C. Nelson, op. cit., s. 196.

⁴⁶ Ibidem, s. 218.

⁴⁷ G.Ph. Parkinson, *Antebellum State Constitution-Making: Retention, Circumvention, Revision*, Madison, 1972, s. 181–228; B.H. Barton, *Glass half full. The decline and rebirth of the legal professions*, Oxford–New York 2015, s. 21–22.

⁴⁸ J.W. Hurst, *The Growth of American Law: The Law Makers*, Boston 1950, s. 97.

⁴⁹ S.B. Presser, J.S. Zainaldin, *Law and American History*, St. Paul 1980, s. 428–441.

⁵⁰ F.N. Thorpe, *The Federal and State Constitutions, Colonial Charters, and Other Organic Laws*, 7 vols., Washington 1909, s. 1248–1250.

stanów do uwolnienia od zależności elit Wschodniego Wybrzeża⁵¹. Wydaje się jednak, że istotę tych zmian najlepiej przedstawił historyk Kermit L. Hall, który wskazał na wiodącą rolę środowiska samych prawników, by wprowadzić instytucję elekcyjności sędziów do stanowych systemów prawnych⁵². Według autora prawnicy – delegaci konwencji konstytucyjnych zarówno ze strony demokratów, jak również wigów – zawarli taktyczny, niepisany sojusz, zdominowali i nadawali ton pracom komisji zajmujących się kwestią sądownictwa, a następnie wypracowali wspólne stanowisko oraz propozycję rozwiązań prawnych zaakceptowanych w głosowaniu większości stanowych konwencji. Za cel prawnicy postawili sobie: zachowanie niezależności sądownictwa tak od wpływu elit, jak i ludu, realizację zasady *judicial review*, a także podniesienie autorytetu sędziów oraz ogólnie prestiżu zawodów prawniczych. Stworzenie modelu wyłaniania sędziów w wyborach powszechnych w ich przekonaniu miało zagwarantować realizację wszystkich tych zamierzeń.

Prawnicy delegaci zgadzali się z demokratami, że należy wzmocnić legitymizację władzy sądowniczej poprzez oparcie jej na bezpośrednio wyrażanej woli ludu, co dawało sędziom taki sam silny mandat społeczny, jaki miały pozostałe władze. Z jednej strony uniezależniało to sędziów od wpływu elit stanowych oraz szerzej – od wpływu partii politycznych – na obsadę oraz odwoływanie ich ze stanowiska i sprawiało, że możliwa stała się skuteczna sądowa kontrola poczynań legislatywy i egzekutywy pod kątem zgodności z konstytucją. Z drugiej zaś strony przyjmując wigowski punkt widzenia w kwestii niezależności sędziów od opinii większości oraz rozwijania *judicial review* w szerokim znaczeniu, jako narzędzia chroniącego jedności i mniejszości nie tylko od wpływu władz stanowych, lecz także opinii publicznej, przyjęto szereg rozwiązań prawnych zmniejszających zależność sędziów od woli większości. Wśród tych rozwiązań znalazły się takie jak: stałe pensje, długie kadencje, ograniczenie możliwości procedur impeachmentu sędziów, wprowadzenie różnego czasu wyborów do władz stanowych i na stanowiska sędziowskie, wybory sędziów w małych okręgach⁵³. Prawnicy podzielali tu pogląd, że nie da się wyeliminować elementu polityczności w decyzji o obsadzie stanowiska sędziego oraz wpływu na ten proces ludu czy elity, niemniej uważali, że można go kontrolować poprzez uczynienie go w pełni jawnym i transparentnym⁵⁴.

Wreszcie wybory sędziów miały zbudować silną pozycję trzeciej władzy w stanowych systemach politycznych, która to opierać się miała na autorytecie

⁵¹ K.L. Hall, *The Politics of Justice: Lower Federal Judicial Selection and the Second American Party System, 1829–1861*, Lincoln 1979, s. 12–13, 100–113.

⁵² K.L. Hall, *The Judiciary on Trial...*, s. 342.

⁵³ Zob. szerzej G. Wood, *The Creation of the American Republic*, Chapel Hill, 1969, s. 452–459, 462; R.E. Ellis, *Courts and Politics in the Young Republic*, New York, 1971, s. 233–266. Szerzej o reformach sądownictwa w okresie „demokracji jacksonowskiej” zob. Ch. Williamson, *American Suffrage from Property to Democracy, 1760–1860*, Princeton 1960, s. 260–280.

⁵⁴ K.L. Hall, *The Judiciary on Trial...*, s. 347.

społecznym. Aby zaś pozyskać przychylność społeczeństwa należało nań oddziaływać wychowawczo i edukacyjnie w zakresie kwestii prawnych. Wzrastający autorytet sędziów miał zaś mieć pozytywny wpływ na zwiększenie prestiżu wszystkich zawodów prawniczych. Zadaniu temu nie mogli podołać sędziowie reprezentujący interesy elit i pragnący zachować *status quo*, lecz tacy, którzy potrafili właściwie odczytywać zasady słuszności i sprawiedliwości, nie byli przywiązani do formalnego postrzegania prawa, lecz potrafili dostosować je do zmieniającej się rzeczywistości społecznej oraz posiadali umiejętności komunikowania się ze zwykłymi ludźmi. Prawnicy delegaci byli przekonani, że tym cechować będą się sędziowie wybierani przez lud, a nie ci nominowani przez elity. Chodziło zatem o wzmocnienie pozycji sędziów w takim stopniu, by wzięli odpowiedzialność za dalszy rozwój *common law*, który to, jak słusznie przewidywano, uzależniony będzie od pozycji ustrojowej i siły trzeciej władzy⁵⁵.

Oczywiście należy zgodzić się z Calebem Nelsonem, który wskazywał, że prawnicy, przyjmując rozwiązania wprowadzające elekcję sędziów, robili to pod wpływem wielkiej presji – niemal przymusu – ze strony opinii publicznej, domagającej się demokratyzacji oraz ustanowienia zasady odpowiedzialności trzeciej władzy⁵⁶. Rzeczywiście duch „demokracji jaksonowskiej”, mocno antyelitarnej i proludowej, był tak silny, że doszło do faktycznego przeobrażenia systemu politycznego USA. Niemniej należy wskazać, że prawnikami kierował amerykański pragmatyzm, każący dostosować się do prądów społecznych, którym nie można się oprzeć. Ponadto, stając się twarzami zmian, zdołali zrealizować założenia swojego środowiska. Amerykański historyk prawa James Willard Hurst wskazał na zależność pomiędzy wprowadzeniem legitymizacji demokratycznej władzy sądowniczej a ogólnym wzrostem znaczenia trzeciej władzy w USA⁵⁷. Choć w dyskursie historycznoprawnym wskazuje się na inne czynniki, które miały doprowadzić do wzrostu znaczenia sądownictwa w USA, to jednak należy zauważyć, że w wprowadzenie instytucji wyborów powszechnych sędziów, wbrew obawom wigów, nie doprowadziło do deprecjacji i upartyjnięcia władzy sądowniczej. W moim przekonaniu stało się wręcz przeciwnie – instytucja ta, budując solidny fundament dla społecznego uznania władzy sądowniczej na poziomie stanowym, przyczyniła się do ogólnego wzrostu znaczenia sądownictwa w systemie amerykańskim.

Dla środowisk prawniczych wybory sędziów nie były wartością samą w sobie, lecz bardziej narzędziem dla realizacji własnych zamierzeń – co trafnie opisał w swoim dziele de Tocqueville⁵⁸. Prawnicy potrafili wykorzystać aktualne trendy społeczne do zbudowania silnej pozycji swojego środowiska, natomiast gdy

⁵⁵ Wzrost znaczenia sądów w USA przedstawił: M.J. Horwitz, *The Transformation of American Law, 1780–1860*, Cambridge 1977.

⁵⁶ C. Nelson, op. cit., s. 224.

⁵⁷ J.W. Hurst, op. cit., s. 87.

⁵⁸ A. de Tocqueville, op. cit., s. 442–443.

uznano, że zadanie zostało zrealizowane to i narzędzie do jego realizacji zostało uznane za zbędne. Z tego powodu począwszy od przełomu XIX i XX wieku, gdy władza sądów okrzepła, a ich pozycja ustrojowa stała się niepodważalna, środowiska prawnicze postulowały o odejście od elekcyjnego modelu wyłaniania sędziów oraz powrót do systemu nominacyjnego przez komisje eksperckie⁵⁹. Tym samym prawnicy w dyskursie publicznym powszechnie przyjmują stanowisko wigów z czasów „demokracji populistycznej”, zasadniczo używając podobnych argumentów jak ich poprzednicy⁶⁰.

Zakończenie

W debacie nad wprowadzeniem wyborów powszechnych jako sposobu obsadzania stanowisk sędziowskich, jaka miała miejsce w okresie „demokracji jacksonowskiej” starły się ze sobą dwa skrajne stanowiska – obydwa oparte na nieufności.

Z jednej strony wigowie nie mieli zaufania do ludu, postrzegając większość jako zagrożenie dla praw jednostek i mniejszości, zaś ufność pokładali w rozumnej mniejszości, kontrolującej poczynania i w racjonalny sposób kierującej poczynaniami rozemocjonowanego *demosu*. Wyrazem tych obaw była chęć utrzymania elitarnego charakteru sądownictwa kontrolującego przede wszystkim poczynania ludu, gdzie widziano główne zagrożenie i potencjał ustanowienia tyranii. Zapewniać to miał system nominacji z dominującą rolą lokalnych elit w wyłanianiu sędziów, którzy musieli pozostać niezależni od wpływów opinii publicznej.

Z drugiej strony wśród demokratów panowała nieufność wobec poczyznań elit oraz zdominowanych przez nie organów przedstawicielskich, które oskarżano o dążenie do zakonserwowania władzy wąskiej oligarchii, sprawowanej nie dla dobra wspólnego, lecz w celu realizacji egoistycznych interesów establishmentu. Z kolei zaufaniem obdarzono większość, uznając że jedynym sposobem na realizację praw jednostki jest poddanie jak najszerszej kontroli wyborców wszystkich władz, a nie tylko ustawodawczej i wykonawczej. Demokraci uznali, że tylko w sytuacji, gdy trzy władze mają podobny mandat demokratyczny, będą w stanie skutecznie się nawzajem kontrolować i hamować, jednakże to lud miał posiadać ostateczne słowo i decyzję w każdej sprawie. Z tego powodu uznano, że należy poddać władzę sądowniczą takiej samej weryfikacji wyborczej, jak pozostałe

⁵⁹ K.L. Hall, *The Controversy over Electing Judges and the Decline of Democratic Accountability*, „American Bar Foundation Research Journal” 1984, vol. 2, s. 368. G.A. Tarr, *The Judicial Bench*, [w:] G. Alen, A. Tarr, R.F. Williams (red.), *State Constitutions for the Twenty-first Century. Volume 3: The Agenda of the State Constitutional Reform*, New York 2006, s. 85; L. Zacceri, *Judicial Elections: Recent Developments, Historical Perspective, and Continued Viability*, „Richmond Journal of Law and the Public Interests” 2004, vol. 134, s. 138.

⁶⁰ Argumenty jakie padają we współczesnej debacie na temat wyborów sędziów przedstawił: D.E. Pozen, *The Irony of Judicial Elections*, „Columbia Law Review” 2008, vol. 2, s. 265–330.

władze oraz ograniczyć jej zakres poprzez wyłączenie spod *judicial review* woli większości. Trzecia władza została potraktowana nieufnie i poddana kontroli tak samo, jak dwie pierwsze.

Ostatecznie przyjętą instytucję wyborów sędziów należy uznać wprawdzie za zwycięstwo demokratów, jednakże wprowadzający ją prawnicy stępiłi jej największe ostrza skierowane wobec judykatury. Paradoksalnie instytucja mająca na celu ograniczenie zakresu sądowej kontroli konstytucyjności prawa, w ostatecznym rozrachunku przyczyniła się do jego poszerzenia oraz znaczącego wzmocnienia władzy sądowniczej. Ponadto postrzegana jako prosta droga do upartyjnienia sądownictwa przysłużyła się do utrwalenia jego niezależności zarówno od opinii publicznej, jak i polityków. Przykład ten wydaje się ciekawy z punktu widzenia strategii środowisk prawniczych przyjmowanej wobec antyelitarnych trendów społecznych określanych jako populistyczne. Wskazuje bowiem, że prawnicy mogą z takimi ruchami wchodzić w pewnego rodzaju grę i przyjąć do realizacji część ich postulatów po to, by wykorzystać je do wzmocnienia znaczenia szeroko rozumianego prawa oraz znaczenia zawodów prawniczych w życiu społecznym. Empirycznym tego przykładem stała się instytucja wyborów powszechnych sędziów w USA.

Bibliografia

- Abu-Gholeh M., Bury P., *Bezpośredni wybór sędziów na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki*, [w:] O. Hałub, M. Jabłoński, M. Radajewski (red.), *Instytucje demokracji bezpośredniej w praktyce*, Wrocław 2016.
- Adams S.P. (red.), *A Companion to the Era of Andrew Jackson*, Oxford–Malden 2013.
- Barton B.H., *Glass half full. The decline and rebirth of the legal professions*, Oxford–New York 2015.
- Benson L., *The Concept of Jacksonian Democracy: New York as a Test Case*, New York 1961.
- Berkson L.C., *Judicial Selection in the United States: A Special Report*, „Judicature” 1989, vol. 4.
- Blokker P., *Populist Constitutionalism*, [w:] C. de la Torre (red.), *Routledge Handbook of Global Populism*, Routledge, London 2018.
- Bloomfield M.H., *American Lawyers in a Changing Society, 1776–1876*, Cambridge 1976.
- Brands H.W., *Andrew Jackson: His Life and Times*, New York 2005.
- Bright B., *5 Political Attacks on the Judiciary: Can Justice Be Done Amid Efforts to Intimidate and Remove Judges From Office for Unpopular Decisions?*, „New York University Law Review” 1999, vol. 72.

- Cook Ch.M., *The American Codification Movement: A Study in Antebellum Legal Reform*, Westport 1981.
- Ellis R.E., *Courts and Politics in the Young Republic*, New York 1971.
- Ely J.H., *Democracy and distrust – A theory of judicial review*, Cambridge, MA, 1980.
- Formisano R.P., *Toward a Reorientation of Jacksonian Politics: A Review of the Literature, 1959–1975*, „Journal of American History” 1976, vol. 63.
- Forsyth Ch. (red.), *Judicial Review and the Constitution*, Oxford–Portland 2000.
- Geyh Ch.G., *Why Judicial Elections Stinks*, „Ohio State Law Journal” 2003, vol. 64.
- Hall K.L., *The Controversy over Electing Judges and the Decline of Democratic Accountability*, „American Bar Foundation Research Journal” 1984, vol. 2.
- Hall K.L., *The Judiciary on Trial: State Constitutional Reform and the Rise of an Elected Judiciary, 1846–1860*, „The Historian” 1983, vol. 45, no. 3.
- Hall K.L., *The Politics of Justice: Lower Federal Judicial Selection and the Second American Party System, 1829–1861*, Lincoln 1979.
- Hall M.G., *The Controversy Over Electing Judges and Advocacy in Political Science*, „The Justice System Journal” 2009, vol. 2.
- Hamilton A., „The Federalist” no. 78 [28 maja 1788], [za:] C. Rossiter (red.), *The Federalist Papers*, New York 1961.
- Horwitz M.J., *The Transformation of American Law, 1780–1860*, Cambridge 1977.
- Hurst J.W., *The Growth of American Law: The Law Makers*, Boston 1950.
- Jefferson Th., *List do Johna Adamsa*, [w:] W. Osiatyński (red.), *Wizje Stanów Zjednoczonych w pismach Ojców Założycieli*, Warszawa 1977.
- Kraśnicka I., *Systemy wyborów sędziów stanowych w USA*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2016, nr 20A.
- Langer T., *Stany w USA. Instytucje – praktyka – doktryna*, Warszawa 1988.
- Lewicki Z., *Igrzyska demokracji. Amerykańska kultura wyborcza*, Warszawa 2016.
- Lis-Staranowicz D., *Legitymizacja sądowej kontroli prawa w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, Olsztyn 2012.
- Małajny R., *Doktryna podziału władzy „Ojców Konstytucji” USA*, Katowice 1985.
- Marshall Th.F., Holeman J.H. (red.), *The Old Guard*, Frankfort, Kentucky 1850.
- May M.S., *Judicial Retention Election after 2010*, „Indiana Law Review” 2013, vol. 46.
- McCormick R.P., *The Second American Party System: Party Formation in the Jacksonian Era*, Chapel Hill, 1966.
- McKnight B., Humphreys J.S. (red.), *The Age of Andrew Jackson: Interpreting American History*, Kent 2012.

- Mouk Y., *The People vs. Democracy. Why Our Freedom is in Danger and How to Save it?*, Cambridge 2018.
- Müller J.W., *What is Populism?*, Philadelphia 2016.
- Nelson C., *A Re-Evaluation of Scholarly Explanations for the Rise of the Elective Judiciary in Antebellum America*, „The American Journal of Legal History” 1993, vol. 37, no. 2.
- O’Connell R., *Guardians of the Constitution: Unconstitutional Constitutional Norms*, „Journal of Civil Liberties” 1999, no. 4.
- Osiatyński W., *Ewolucja amerykańskiej myśli społecznej i politycznej*, Warszawa 1983.
- Osiatyński W., *Koncepcje struktury władzy w USA*, [w:] W. Sokolewicz (red.), *Instytucje, doktryny i prawo polityczne Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974.
- Parkinson G.Ph., *Antebellum State Constitution-Making: Retention, Circumvention, Revision*, Madison 1972.
- Pozen D.E., *The Irony of Judicial Elections*, „Columbia Law Review” 2008, vol. 2.
- Prakash S., Smith S.D., *How to Remove a Federal Judge*, „The Yale Law Journal” 2006, vol. 116.
- Presser S.B., Zainaldin J.S., *Law and American History*, St. Paul 1980.
- Remini R.V., *The Life of Andrew Jackson*, New York 1988.
- Schotland R.A., *Iowa’s 2010 Judicial Election: Appropriate Accountability or Rampant Passion?*, „Court Review” 2011, vol. 46.
- Sellers Ch., *The Market Revolution: Jacksonian America, 1815–1846*, Oxford 1991.
- Sheldon C.H., Maule L.S., *Choosing Justice: The Recruitment of State and Federal Judges*, Washington 1997.
- Sokolewicz W. (red.), *Instytucje polityczno-prawne Stanów Zjednoczonych Ameryki*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1977.
- Srokosz J., *Sprawa Republican Party of Minnesota v. White jako krok w kierunku zwiększenia upolitycznienia wyborów sędziów w USA?*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2018, nr 3 (18).
- Taggart P., *Populism*, Buckingham 2000.
- Tarr G.A., *The Judicial Bench*, [w:] G. Alen A. Tarr, R.F. Williams (red.), *State Constitutions for the Twenty-first Century. Volume 3: The Agenda of the State Constitutional Reform*, New York 2006.
- Thorpe F.N., *The Federal and State Constitutions, Colonial Charters, and Other Organic Laws*, 7 vols., Washington 1909.
- Tocqueville A. de, *On Democracy in America*, vol. 1, Indianapolis 2012.
- Williams M.D., *Judicial Review: The Guardian of Civil Liberties and Civil Rights*, „George Mason University Civil Rights Law Journal” 1990, no. 1.
- Williamson Ch., *American Suffrage from Property to Democracy, 1760–1860*, Princeton 1960.

Wood G., *The Creation of the American Republic*, Chapel Hill, 1969.
Zacceri L., *Judicial Elections: Recent Developments, Historical Perspective, and Continued Viability*, „Richmond Journal of Law and the Public Interests” 2004, vol. 134.

Dispute on a Popular Election of Judges in American Public Discourse during Period of “Jacksonian Democracy”

Abstract

The article presents the debate that took place between supporters and opponents of popular election of judges in the United States during the so-called “jacksonian democracy” (also called populist democracy) from the early thirties of the 19th century to the outbreak of the Civil War. Starting from the presidency Andrew Jackson, the political fight between mere people represented by the Democratic Party, and the elites whose interests defended the Whigs Party took place in the US. The subject of the dispute has become a demand for a broader participation of the people to exercise power and democratization of the existing oligarchic republic, through the extension of electoral rights and widespread elections as methods of casting most public office. One of the subjects of the dispute during the state constitutional conventions was the issue of popular elections of judges. The implementation of popular election system demanded Democrats emphasizing the importance of democratic legitimacy for the independence of the judiciary and the development of the Judicial Review. Against the popular elections of judges were Whigs convinced that this will lead to the fall of authority of the judiciary and make it subject of Parties' competition. The author indicates that the debate ended with the victory of democrat postulates and introducing the popular election of judges in most states. However, lawyers participating in constitutional conventions, representing both Democrats and Whigs, have introduced a number of institutions ensuring the independence of the judiciary and the possibility of effective implementation of the judicial review. Political changes from the period of Jackson's democracy have contributed to raising the authority of the judges and strengthened the role of judiciary in the American political system.

Keywords: popular election of judges, judicial review, populism, jacksonian democracy, democratic legitimacy, whigs, democrats, law.